

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

*Матеріали VII Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

*“Проблеми конституційно-правової модернізації
держави в контексті сучасних глобалізаційних викликів”,
м. Київ, МАУП, 22 листопада 2012 р.*

Частина I

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2013

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 2 від 27.02.13)

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності: [зб. наук.
С76 пр.] / МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

Вип. 8: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції “Проблеми конституційно-правової модернізації держави в контексті сучасних глобалізаційних викликів”, м. Київ, 22 листоп. 2012 р. — Ч. I / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2013. — 128 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

Сорока Л. В., Плакся Н. А.

Боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів
один із пріоритетних напрямків державної політики 72

Тімашова В. М.

Деякі аспекти дотичності та відмінності публічної
і політичної сфер 75

Ударцов Ю. В.

Адміністративна правосуб'єктність державного
службовця органів прокуратури 78

Алексейченко О. В.

Вплив Російської Федерації на Євроатлантичні напрями
зовнішньополітичного розвитку України 83

Баєв В. В.

Концептуальні засади державного регулювання
забезпечення якості у сфері туризму 88

Утвенко В. В.

Роль органів місцевого самоврядування України
в управлінні закладами охорони здоров'я 97

Чупрій Л. В.

Гуманітарні чинники забезпечення національної безпеки
української держави 105

Юсеф Нахла

Щодо концептуальних засад сучасної теорії
інтеграційно орієнтованих економічних взаємин
у світовому господарстві 111

Ящуринський Ю. В.

Адміністративна юстиція в Україні як інститут
соціально-правової держави 118

Відомості про авторів 127

ЩОДО КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ІНТЕГРАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМИН У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Становлення і розвиток української державності, вип. 8, с. 111–117

Ще на початку ХХ ст. важко було визначити чіткі межі предмету міжнародних відносин. Зокрема, цього не вдалося зробити і голландському історику Б. Г. М. Влекке, який очолював першу кафедру міжнародних економічних відносин в Лейдені. У своїй інавгураційній промові він так і не зміг дати визначення міжнародним відносинам як науковій дисципліні. Відомий французький соціолог Р. Арон пояснював цей факт тим, що міжнародні відносини не мають точно окреслених кордонів і їх не можна матеріально відділити від інших суспільних зв'язків. Хоча вже напередодні та під час Першої світової війни основна увага в дослідженні міжнародних відносин зверталася на дипломатичну історію, а в міжвоєнні десятиліття — на проблеми функціонування міжнародного права та діяльності міжнародних організацій [2; 8; 9].

Після закінчення Другої світової війни були сформовані два основні підходи до розуміння змісту та спрямованості науки про міжнародні відносини. Перший отримав назву “традиціоналістського” і найбільш повне втілення знайшов у працях американського політолога Ганса Дж. Моргентау (“Політика націй”). Вчений визначав міжнародні відносини

як “політичні відносини між націями”, в основі яких лежить боротьба за владу — єдиний “національний інтерес” для всіх учасників або акторів міжнародного життя. Це, на його думку, обумовлено їх природною схильністю до насильства та жагою влади. Прихильники другого підходу — “модерністського” — намагалися сформулювати більш широкі та різнобічні уявлення про сутність міжнародних відносин. На практиці вони часто ігнорували загальні соціальні закономірності й обмежували дослідження міжнародних відносин пошуками шляхів оперативного втручання у їх розвиток. Ці дії означали, що наука про міжнародні відносини фактично зводилася до визначення поведінки окремих суб’єктів цих відносин, найчастіше до вивчення політики окремих держав, хоча і не завжди. Так, представник школи біхевіоризму Д. Сінгер запропонував вивчати поведінку всіх можливих учасників міжнародних відносин — від індивідів до глобальної спільноти, — зовсім не турбуючись про встановлення пріоритету стосовно їх ролі на світовій арені. В цілому міжнародні відносини розглядалися “модерністами”, перш за все, як звичайна сукупність зовнішніх політик окремих держав, що робило можливим виявлення оптимальних засобів досягнення визначених національних інтересів, але недооцінювало небезпеку їх зіткнення. В цілому єдиною проблемою представників обох підходів до розуміння міжнародних відносин став той факт, що жоден із них не уявляв міжнародні відносини як цілісну систему в функціональній єдності її складових компонентів, з одного боку, і як діяльності на міжнародній арені різноманітних політичних акторів (держав, народів, громадських організацій та громадських рухів і т. п.) — з іншого [6].

Такий комплексний підхід почав формуватися з початку 70-х років. Він базувався на поглядах французького соціолога М. Мерля, який в роботі “Соціологія міжнародних відносин” пропонував використовувати системну модель американського політолога Д. Істона для дослідження міжнародних відносин. Фактично М. Мерль запропонував увести новий

критерій для визначення специфіки міжнародних відносин і назвав його “критерієм локалізації”. За цим критерієм специфіка міжнародних відносин визначається як “сукупність угод або потоків, що перетинають кордони або ж мають тенденцію до перетинання кордонів”. Таке визначення дозволяє враховувати особливості кожного етапу в розвитку міжнародних відносин і не зводити їх лише до міждержавних взаємодій. У його змісті також повністю вписуються найрізноманітніші класифікації міжнародних відносин. Виходячи з системного підходу і “критерію локалізації” М. Мерля, можна як дати визначення міжнародним відносинам (хоча, треба підкреслити, що щодо дефініції цього поняття у фахівців досі немає єдиної думки), так і вести мову про різні типи, види, рівні й стани міжнародних відносин [2; 5].

Найбільш прийнятним визначенням міжнародних відносин є сукупність систем, політичних, економічних, дипломатичних, правових, військових, гуманітарних та інших зв'язків і відносин між суб'єктами світового співтовариства, до яких належать держава, народ, суспільство і суспільні рухи, різні організації та суб'єкти національних економік. Свого роду спробою об'єднати обидві точки зору на визначення і зміст міжнародних відносин може вважатися визначення політолога І. Кравченко — “всі форми обміну діяльністю, яка є предметом відносин між державами (правові, наукові, техніко-виробничі й багато інших), аж до індивідуального спілкування, утворюють міжнародні відносини”. При цьому треба мати на увазі, що в системі міжнародних відносин існує величезна кількість різноманітних взаємообумовлених факторів (географічний, економічний, національний, релігійний, військовий, науково-технічний, ідеологічний і т. п.), які повинні враховуватися всіма суб'єктами міжнародних відносин. Тому справедливе визначення російського вченого А. Мурадян: міжнародні відносини — це відносини, які “охоплюють всі види суспільних, приватних, політичних та інших відносин, що передбачають перетин державного кордону людьми, товарами чи ідеями” [4].

Багатогранність міжнародних відносин обумовлює наявність наступних типів, видів, рівнів і станів самої цієї системи.

Типи міжнародних відносин виділяють найчастіше на основі двох критеріїв — класового і загальноцивілізаційного. Згідно з першим, існують відносини панування і підпорядкування (феодальний і капіталістичний типи відносин), співробітництва та взаємодопомоги (стосунки між соціалістичними державами), перехідні відносини (між державами, що звільнилися від колоніальної залежності). У відповідності з другим критерієм виділяли два наступних типи міжнародних відносин: 1) відносини на основі балансу сил; 2) відносини на основі балансу інтересів [2; 3].

Метою численних класифікацій сучасних течій в науці про міжнародні відносини є осмислення стану і теоретичного рівня, який може бути досягнутий шляхом узагальнення наявних концептуальних підходів та їх зіставлення із зробленими раніше. В залежності від критеріїв можна навести ряд основних класифікацій сучасних теорій міжнародних відносин.

Перша класифікація — за географічним критерієм — виділяє чотири види концепцій: 1) англосаксонські, радянські, китайські; 2) теоретичні побудови вчених — представників країн “третього світу”.

Друга класифікація — на основі ступеня спільності розглянутих теорій — розрізняє глобальні концепції (політичний реалізм і філософія історії) та часткові теоретичні конструкції (біхевіоризм). Серед останніх також називають теорію міжнародних чинників, теорію інтеграції, теорію міжнародних організацій, а також теорію стратегії, конфліктів і дослідження світу

Третя класифікація — на основі методу дослідження міжнародної проблематики — основну увагу приділяє традиційному і модерністському або “науковому” напрямкам в аналізі міжнародних відносин.

Четверта класифікація — на підставі ступеня важливості проблем теорії міжнародної політики — виділяє сучасні політичні теорії природи міжнародних відносин і концепції змісту сучасної міжнародної політики. Саме такої класифікації дотримуються, наприклад, В. Мадіссон і В. Шахов у керівництві “Політологія міжнародних відносин”.

П’ята класифікація — на основі низки комплексних критеріїв — розрізняє ряд підходів. Зокрема, Д. Квітів звертав увагу на такі теорії:

- Класичну теорію “природного стану” (тобто політичний реалізм);
- Теорію “міжнародного співтовариства” (або політичний ідеалізм);
- Марксистську, ідеологічна течія;
- Англо-саксонську теорію і французьку школу міжнародних відносин.

Французький соціолог М. Мерль основними напрямками в сучасній теорії міжнародних відносин вважає традиціоналістський (Г. Моргентау, Г. Кіссінджер), англо-саксонський на основі біхевіоризму та функціоналізму (Д. Сінгер, Д. Істон), марксистський та неомарксистський (П. Сузі, І. Валерстайн) [1, 2].

Політичний ідеалізм ще кваліфікується як утопізм і його базова ідея — переконання про необхідність і можливість покінчити з світовими війнами та збройними конфліктами між державами шляхом правового регулювання та демократизації міжнародних відносин, поширення на них норм моралі й справедливості. Звідси прихильники політичного ідеалізму виступали за створення системи.

Отже, з точки зору Г. Моргентау, міжнародні відносини спираються на об’єктивні закони суспільного розвитку і є ареною гострого протистояння держав. У основі державної міжнародної діяльності є прагнення до збільшення своєї влади або сили і зменшення влади інших двома основними шляхами: 1) військової стратегії і політичної гри; 2) домага-

тися балансу влади (сили), яка є єдиним реальним способом забезпечити і зберегти мир. Стан світу — це і є стан рівноваги сил між державами. При цьому треба враховувати норми міжнародного права і моралі, але ні в якому разі не можна їх надмірно ідеалізувати та надто довірятися їм [2; 7].

Новим науковим напрямком, який активно розвивався після Другої світової війни, став модернізм. Його представники прагнули застосувати до аналізу міжнародних відносин новітні методи і технології, в основному для додання більшої “науковості” теорії міжнародних відносин. Полеміка між “модерністами” і “традиціоналістами” досягла особливої напруженості в 60-ті роки і отримала назву “нового великого спору”. Представники модернізму часто не зачіпали вихідні постулати політичного реалізму і критикували його прихильників за дотримання традиційних дослідницьких методів, які ґрунтувалися головним чином на інтуїції і теоретичної інтерпретації. Замість цього вчені нового покоління, такі як І. Райт, К. Дойч, Д. Сінгер, прагнули за допомогою використання математичних методів, методики моделювання, збору та обробки даних та інших дослідницьких способів додати вивченню міжнародних відносин справді науковий статус.

Термін “неореалізм” відображає прагнення частини вчених до збереження класичної традиції, з одного боку, і одночасно до збагачення її з урахуванням нових міжнародних реалій і досягнень інших теоретичних течій. Виникнення школи неореалізму пов’язують з публікацією в 1979 р. книги американського вченого К. Уолца. Наполягаючи на тому, що теорія міжнародних відносин повинна ґрунтуватися на цілісності світу та розумінні існування глобальної системи, елементами якої є держави, К. Уолц зробив крок до зближення з транснаціоналістами. При цьому системний характер міжнародних відносин зумовлений, на його думку, властивостями структури міжнародної системи. Структурні властивості міжнародної системи є результатом взаємодії між великими державами. Великі держави також визначають зміст, форми і спрямо-

ваність своїх взаємин із малими і середніми країнами. Така точка зору К. Уолца навіть дала привід називати неореалізм "структурним реалізмом" або просто "структуралізмом" [2].

Література

1. *Руденко Г. М.* Україна дипломатична. — К.: Генеральна дирекція по обслуговуванню іноземних представництв, 2007. — 303 с.
2. *Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 — 2000 роки).* — К.: Либідь, 2001. — 624 с.
3. *Матвієнко В., Головченко В.* Історія української дипломатії ХХ століття у постатях. — К.: ВПЦ "Київський університет", 2001. — 266 с.
4. *Лещенко Л.* Зовнішня політика — спільний пріоритет. Національні інтереси України та її зовнішньополітична стратегія // Політика і час. — 1993. — № 7. — С. 12–17.
5. *Івченко О.* Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. — К.: РІЦ УАННП, 1997. — 688 с.
6. *Дюррозель Ж.-Б.* Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. — К.: Основи, 1995. — 903 с.
7. *Васильєва-Чекаленко Л. Д.* Україна в міжнародних відносинах. 1944 — 1996. — К.: Основи, 1998. — 240 с.
8. *Андрійчук В.* Зовнішня політика і торгівля України: дві сторони справи // Політика і час. — 1997. — № 10. — С. 41–48.
9. *Аналіз зовнішньої політики України* // Політика і час. — 1996. — № 9. — С. 31–36.